

Een grensincident bij Doldersum.

In het Resolutieboek van 1724 van de Staten van Friesland lezen we dat het gewest Friesland veel nadeel ondervond van 'sluickerij'. Uit brieven aan de Staten van Overijssel en Drenthe wordt duidelijk dat de Friese Staten erop aandrongen vooral strenger tegen het smokkelen van rundvee op te treden. Ook alcoholische dranken en tabak vielen onder de regeling van invoerrechten bij het passeren van een gewestelijke of staatsgrens.

Wanneer men de invoerrechten niet wilde betalen, maar toch de gewenste goederen wilde hebben ging men via sluikpaden over de grens om deze te halen. Het gevolg was dat meer dan eens incidenten plaatsvonden waarbij het gebruik van wapens geen uitzondering was.

In de loop van de 17e eeuw was in de omgeving van Noordwolde en Boijl een begin gemaakt met de afgraving van hoogveen en de winning van turf. In het landschap verrezen talrijke hutten waarin zich niet alleen werkers in het veen, maar ook minder deugdzame lieden vestigden met het doel zo een dekmantel te vinden voor hun illegale praktijken.

Een rechtszaak te Leeuwarden die voortkwam uit een nachtelijk voorval langs de Fries-Drentse grens bij Doldersum geeft een beeld van wat zich soms afspeelde. Het betrof hier een zaak tegen Andries Hendriks Snel die met zijn gezin, vrouw Jantien Aten en drie kinderen in de gemeenschap van veenarbeiders was gaan wonen en van hieruit duistere daden bedreef.

Vier getuigen leggen een verklaring af waaruit een beeld van het gebeuren naar voren komt. In de strafzaak tegen Andries Hendriks Snel gaat het om 'sluickerij' van alcoholische dranken met poging tot doodslag.

Op zaterdag 3 juli 1728 zijn Jan Alberts en Johannes Clasen, opzichters/controlleurs bij de molen in Oldeholtpade (we zouden nu spreken van douaniers) het 'Builingerveldt' ingetrokken om daar in die nacht op smokkelarij te letten. Na enige uren op verkenning te zijn geweest, hebben zij post gevat ter hoogte van Doldersum. Op zeker moment zagen zij twee mannen die, naar het leek, vaten op hun rug hadden. Even later hebben zij nog vier manspersonen zien gaan, niet bij elkaar, maar allen onderweg in de richting van Drenthe. De opzichters meenden onder hen Feijke Broers, een koopman uit Gorredijk te herkennen. Hij had een grote hond bij zich. Toen zij dat zagen kregen ze een boos vermoeden dat er wel eens problemen zouden kunnen komen, omdat Feijke als een 'groot sluicker' bekend stond. De opzichters besloten daarom hulp in te roepen van Abraham Pijtters en Johannes Lammerts, controleurs en opzichters te Rijsberkamp. Met z'n vieren zijn ze vervolgens naar een plek gegaan in de buurt van de hut waar Andries Snel woonde.

Het was intussen 4 juli geworden toen de mannen uit Rijsberkamp zich 'op 't oost' en de twee anderen 'op 't west van de veldhutte' hebben opgesteld. Na enige tijd zien Pijtters en Alberts zes personen met goederen vanuit de richting Doldersum komen. Zij volgen hen en hebben vervolgens 'sta' geroepen. De mannen hebben daarop hun goederen van zich afgeworpen om zich te weer te stellen tegen de twee opzichters. Jan Alberts lost een schot om zijn collega's te hulp te roepen. Eén van de zes schiet daarop een schot hagel af dat één van de opzichters in het gezicht raakt. Ondanks dat hebben de twee opzichters zich meester kunnen maken van de pakken 'geslokene goederen' van de zes, die op hun beurt met geweld proberen deze terug te krijgen.

Als dat niet lukt, dreigen zij de controleurs 'deur en deur' te schieten, maar deze geven zich niet gewonnen. Intussen zijn Johannes Clasen en Jan Lammerts te hulp gekomen. Na aanhoudende weigering en dreigementen over en weer trekken de smokkelaars zich terug om te beraadslagen.

Even later zien de opzichters dat één van de mannen naar de hut van Snel loopt en dat deze al gauw te voorschijn komt met zijn snaphaan (geweer). Samen met de zes lieden komt Snel op de opzichters af, roepende: "Gij diijvelse gaudieven, wij willen het goed weder hebben" gevolgd door een aantal dreigementen. Om zich te beschermen geven Clasen en Alberts vuur op Snel en zijn kornuiten, nadat Snel van zijn kant een kogel heeft afgeschoten waardoor Alberts aan het hoofd gewond raakt. De smokkelaars hitsen de grote hond op tegen hun belagers die het dier teruggedrijven door het te slaan.

Tijdens het schieten horen de opzichters van de kant van de smokkelaars plotseling een jammerlijk gekerm, waaruit ze opmaken dat er een gewonde gevallen is. Enige ogenblikken later maken Snel en zijn kompanen zich uit de voeten.

De controleurs zijn de hele nacht in het veld gebleven om hun 'buit', bestaande uit 'drie quart anckers (ca. dertig liter) brandewijn, even zoveel jenever en negenenzestig en een half pond taback' te bewaken. De volgende morgen zijn de waren naar Wolvega gebracht. Ook is diezelfde morgen een dode in het heideveld gevonden. Het blijkt Feijke Broers te zijn.

Het proces-verbaal vervolgt met: "Leffert Gerckens, stelling te Boijl, oud omtrent 70 jaar en Geert Jipide melden dat 's morgen omtrent 8 uur bij hen kwam: Jantien Aten, huisvrouw van Andries Snel, wonende in de veldhutte onder Boijl. Zij zeide, uit order van de heer Jan Koopmans te Doldersum te komen zeggen dat er een persoon in het zogenaamde vrouwenveldt dicht bij haar hutte, dood op de grond lag. Gerckens is daarop naar de plek gegaan en heeft de dode op een wagen gelegd en, zonder de persoon te kennen, naar Wolvega gebracht."

Uit het uitvoerig verslag van de rechtszaak blijkt dat Andries Snel kort na het incident gevangen genomen is en overgebracht naar het Blokhuis (gevangenis) te Leeuwarden.

De zaak dient op 28 september 1728 waarin Snel alle (zestig!) punten uit de getuigenverklaring ontkent, behalve dat hij die nacht niet in zijn huis was. Hij beweert dat hij een bezoek aan zijn schoonvader in Vledder heeft gebracht. Op de vraag wanneer hij weer teruggekomen is, zegt hij dat, gezien de lange tijd, niet meer te weten, maar dat hij 'zonder enige gezelschap alleen weder thuis gekomen was'.

Uiteindelijk komt men in de volgende drie punten tot de conclusie:

- dat het hier om een zeer kwalijke zaak gaat die ten voorbeeld gesteld dient te worden;
- dat het Hof daarom de Aanklager heeft bevolen de gevangene te vervolgen;
- dat daarom de Aanklager deze punten aanhoudt in zijn Libel (Klaagschrift) en hij eist de verdachte zodanig te willen straffen dat het Hof het recht zal kunnen laten zegevieren.

Tot besluit lezen we in het vonnis van het Hof van Friesland:

" Zaken van zeer kwalijke aard , ook om anderen een voorbeeld te stellen, behoren niet ongestraft te blijven. Daarom heeft het Hof na rijp beraad uit naam van de Staat Friesland, de verdachte veroordeeld om naar de scherprechter op het schavot te worden geleid en daar tuchtrechterlijk te worden gegeseld en gebrandmerkt om vervolgens door dienaren van het gerecht naar het gewestelijke Tuchthuis te worden gevoerd om daar voor de tijd van zeven jaar dwangarbeid te doen. Aldus uitgevoerd op 4 dec. 1728."

Zo blijkt dat de naam 'Snelshutte', halverwege Boijl en Doldersum, terug te voeren is naar een historisch voorval.

Bronnen: Acte van het vonnis d.d. 4.12.1728 van het Hof van Friesland .

Bijlagen bij dit proces, nr. G.G.82.

Resolutieboek 1724 van de Staten van Friesland.

Archieven van de Etstoel van Drenthe te Assen.

Vledder.

B.Dragtsma

Naschrift

In 1755 maakt Andries Snel een eind aan zijn leven als hij voor diefstal en brandstichting in Assen gevangen zit. Waarom Snel tot deze daad kwam is natuurlijk niet met zekerheid te zeggen. Wel dat hij in Wapserveen is betrapt op verdenking van het stelen van bijenkorven, een vergrijp waarop destijds gewoonlijk zware straffen stonden.

Zelfs de doodstraf behoorde tot de mogelijkheden. Misschien heeft hij het oordeel van de rechter niet af willen wachten en er zelf maar een eind aan gemaakt.

Precies een week later werd zijn ontzielde lichaam naar het galgenveld gebracht en daar aan de benen opgehangen. Dit ter afschrikking, zodat een ieder een voorbeeld zou nemen aan het onteerde lijk en het wel zou laten de hand aan zichzelf te slaan. Dit vonnis werd uitgevoerd op last van de Etstoel, destijds het hoogste rechtscollege in Drenthe.

De weerzin tegen zelfmoordenaars was een gevolg van aloude opvattingen van de Kerk, die van mening was dat een zelfmoordenaar niet alleen zijn lichaam maar ook zijn ziel doodde. Daarmee matigde hij zich zogezegd het goddelijk zelfbeschikkingsrecht aan. Een zware zonde die hem op excommunicatie kwam te staan, waarbij een kerkelijke begrafenis uitgesloten was. De wereldlijke autoriteiten namen de bepalingen later over in wetgeving.

Pas tegen het einde van de 18e eeuw verdween zelfmoord uit het strafrecht.